

ИСТОРИИ ЛЮДЕЙ

ВІЙНА ТА АКТИВІЗМ

Хроніки російсько-української війни

САША РОМАНЦОВА

**"У будь-якій
незрозумілій ситуації
йди в офіс"**

Цикл інтерв'ю з діячками та діячами українського громадянського суспільства продовжує розмова з Олександрою Романцовою, виконавчою директоркою Центру Громадянських Свобод (ЦГС).

«Історії людей» — формат, де ми надаємо слово представницям та представникам громадянського суспільства, активістам та активісткам, які беруть участь у протидії наслідкам вторгнення Росії до України.

Ще до 24 лютого наша команда домовилася, що найважливішим буде зберегти роботу організації, ми намагалися обговорити різні сценарії того, чим займатимемося у випадку

війни. Про згортання роботи не йшлося, але конкретні напрями діяльності уявити тоді було складно.

Перші кілька днів ми здебільшого пробували з'ясувати реакції різних міжнародних організацій. Паралельно ми ухвалили рішення, що відновлюватимемо «Євромайдан SOS» [низова волонтерська ініціатива, яку координував ЦГС з осені 2013-го року — *прим.ред.*]. Так склалося, що саме вона об'єднує людей, які хочуть щось робити, але не знають, що саме. Спочатку ми взалися за інформаційну роботу та міжнародну адвокацію, щоб усі дізнавалися про перебіг подій на лінії фронту.

Пізніше ми зрозуміли, що маємо займатися документуванням [військових злочинів — *прим.ред.*], і працювали над різними інформаційними кампаніями, спрямованими на реакції від різних країн.

Спочатку для нас дуже важливо було відслідковувати ситуацію із захопленням Києва. У разі окупації і я особисто, й Олександра Матвійчук, наша голова правління, перетворилися б на величезні загрози для наших родин та для команди через те, що ми обидві вже дуже давно в переліках «ворогів народу» Росії та Білорусі. Коли цей ризик не виправдався [російські війська були змушені залишити передмістя Києва наприкінці березня — *прим.ред.*], ми сфокусувалися на тому, щоби не тільки зберегти й законсервувати організацію, але й щоби вона була корисною.

Можна сказати, що ми вже мали розроблений у 2013–2014 роках сценарій: «Євромайдан SOS» починав працювати як гаряча лінія, а потім перетворився на певний хаб, точку зустрічі всіх ініціатив. Так було й зараз, ми зрозуміли, що маємо таку практику й цю функцію — поєднувати різні ініціативи, яких з'явилося дуже багато, від «збери пожертви» до «організуй польову реанімацію та виїзд». Спочатку була онлайн-мапа ініціатив, про яку ми регулярно писали в соцмережі, а зараз це чат-бот, де у відповідь на запит по регіону та темі можна знайти волонтерську групу, яка може допомогти, або до якої можна приєднатися.

Спочатку **ми не думали, що братимемо участь у документуванні, але зрозуміли, що є потреба в цьому, а масштаби злочинів такі, що жодні державні структури не впораються, до того ж у них теж бракує кадрів.** Так було до 24 лютого, а після кадровий голод зріс через те, що прокурорки та слідчі з маленькими дітьми були змушені евакуюватися. Плюс дуже небагато було прокурорів та прокуророк, які спеціалізуються на класифікації воєнних злочинів. Зараз вони швидко опановують новий для себе досвід, але на це теж потрібен час, і постають питання щодо якості документування.

Тому ми розробили простий спосіб масового мережевого документування, базову методологію, — це опитувальник, людина може записати відео з відповідями на запитання або поговорити з інтерв'юєром чи інтерв'юєркою. Звісно, ці докази не матимуть юридичної сили, радше, це зібрання історій про те, що люди знають, бачили, пережили. Учасників та участниць, свідків та свідкинь, жертв порушень, атаки на мирне населення — мільйони. І не всі з них мають змогу оцінити, чи є важливим те, що відбувалося поруч із ними, чи ні. Тому вони записують історію, а ми вже цьому даємо раду. Це дуже базова волонтерська робота, але зараз вона надзвичайно важлива.

Паралельно ми поповнювали бази даних зниклих, тих, кого перевезли до Росії в певний момент, і реагували на схожі виклики, які постійно виникали. **Дуже важливою була й досі є робота, яка раніше зосереджувала значні зусилля правозахисної спільноти — це реформа національного законодавства.** Україна потребує цього зараз і потребуватиме надалі. Ми дуже сподіваємося домогтися ратифікації Римського Статуту, закона про взаємодію з Міжнародним Кримінальним Судом, і загалом приведення у відповідність до міжнародних норм усіх законів, що стосуються воєнних злочинів.

Ще за часи Майданів ми навчилися — якщо ти хочеш щось робити, роби насамперед те, що найкраще вмієш. Дійсно, прості люди — це дуже хороша яскрава сила, яка спроможна створити такий рівномірний тиск, наче багато маленьких мурах піднімають щось надзвичайно велике. Ось у цьому рівномірному тиску можна взяти участь, і дуже часто достатньо комп'ютера й часу, щоби щось перекласти, повернути увагу, написати офіційний лист. Передусім, ми й намагаємося саме об'єднувати таку силу.